

Спеціалізованій вченій раді Д 27.855.01
Університету державної фіскальної
служби України

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Хлебнікової Інни Ібрагимівни

«Фіскальні та регулятивні ефекти акцизного оподаткування в Україні»

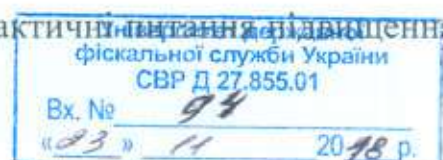
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дослідження

Проблема реформування акцизного податку, як форми специфічного акцизного оподаткування залишається однією із найбільш актуальних у стратегії розбудови податкової системи України. Цей податок є важливим фіскальним інструментом держави і, водночас, має значний регулюючий вплив як на соціально-економічні процеси, що стосуються прийняття рішень споживачами підакцизної продукції з метою відповідності цілям охорони здоров'я, навколишнього середовища, економіки, зайнятості тощо, так і на розподіл фінансових та інших видів ресурсів.

Водночас сучасні умови розвитку економіки потребують впровадження нових підходів та удосконалення окремих процедур акцизного оподаткування, зокрема адміністрування акцизного податку, реформування якого є невід'ємною частиною податкових трансформацій. Також необхідним є впровадження в національне законодавство інноваційних інструментів державного контролю за обігом підакцизних товарів, що дозволить не лише знизити рівень їх нелегального обігу, а й стане основою для комплексної реалізації заходів, спрямованих на підвищення фіскальних та регулюючих ефектів специфічного акцизного оподаткування в Україні.

З огляду на вищесказане, представлена дисертаційна робота Хлебнікової І. І., у якій розглянуті теоретичні та практичні питання підвищення

фіскальних та регулюючих ефектів акцизного оподаткування в Україні, є своєчасною та актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Обраний Хдебніковою І.І. напрям дисертації є складовою частиною наукових досліджень Університету державної фіскальної служби України, зокрема науково-дослідних тем:

– кафедри податкової політики «Фіскально-адміністративні технології оподаткування в Україні» (державний реєстраційний номер 0108U011156), у межах якої автором досліджено функціональну роль акцизного податку на ринок тютюнових виробів в Україні;

– НДЦ ПО Національного університету ДПС України «Трансформація акцизної політики України» (державний реєстраційний номер УкрІНТІ 0113U000278), де автором досліджено вплив специфічного акцизу на параметри розвитку окремих товарних ринків в Україні;

– НДІ фіскальної політики «Розбудова комплексної системи протидії тінізації ринку підакцизних товарів України в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0117U004361), в межах якої автором систематизовано міжнародний досвід вдосконалення механізму реалізації державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій дослідження

Представлена до захисту дисертаційна робота Хдебнікової І.І. характеризується самостійністю виконання й завершеністю. Структура роботи є логічною і відповідає предмету, об'єкту, меті та завданням дослідження. У роботі чітко прослідковується взаємозв'язок поставлених завдань, досягнутої новизни та сформульованих висновків.

Отримані результати ґрунтуються на критичному аналізі значної кількості монографічних праць, наукових статей у фахових виданнях

авторитетних вітчизняних та зарубіжних вчених. Аналітична частина роботи побудована на значному статистичному масиві, що характеризує предметну область дослідження за тривалий період часу. Це дозволяє зробити висновок про належну обґрунтованість отриманих наукових результатів.

Достовірність одержаних дисертантом наукових результатів підтверджується вдалим вибором методів проведення дослідження, серед яких: історично-діалектичний – при теоретичному узагальненні наукових поглядів щодо сутності та функціональної ролі специфічного акцизу, а також дослідженні основних теорій непрямого оподаткування; фіскально-соціологічний – для дослідження фіскальних і позафіскальних функцій акцизного податку; системний підхід – для систематизації особливостей сутнісних характеристик та специфіки адміністрування акцизного податку; трендового та структурного аналізу – для дослідження динаміки та структури показників акцизного оподаткування; аналізу еластичності – для оцінки ступеня впливу факторних величин на результативні показники; економічного аналізу та статистики – для оцінки обсягів нелегального обігу тютюнових виробів; компаративний – при порівнянні національних механізмів адміністрування акцизного податку в контексті досвіду країн ЄС; абстрактно-логічний – при узагальненні дослідженого матеріалу та формуванні висновків тощо.

Основні наукові положення, результати, висновки дисертаційної роботи підтверджуються публікаціями у наукових виданнях та їх апробацією на науково-практичних конференціях.

Наукова новизна результатів дослідження

У дисертаційній роботі сформульовано та обґрунтовано сукупність положень, які характеризуються науковою новизною і свідчать про особистий внесок автора в розвиток економічної науки, який полягає у поглибленні теоретичних і методичних засад та розробленні на цій основі практичних рекомендацій для підвищення фіскальних та регулятивних ефектів акцизного оподаткування в Україні.

Зокрема, елементи наукової новизни містять такі результати дослідження, які стосуються:

– удосконалення дефініцій 1) «інститут акцизного оподаткування», яке дало можливість уникнути обмеження акцизного оподаткування лише фіскальними ефектами, а й сприятиме його перетворенню у потужний інструмент державного регулювання соціально-економічних процесів в країні (с. 38–39); 2) «адміністрування акцизного податку» на основі узагальнення теоретичних підходів щодо сутності адміністрування податків та систематизації функцій і ефектів акцизного податку. Це дозволило виділити специфіку даного процесу та на цих засадах надати рекомендації щодо його вдосконалення, як одного з інструментів підвищення фіскальних та регулятивних ефектів акцизного податку (с. 54–75);

– розвитку методичні підходи до (1) виміру фіскальних та регулятивних ефектів акцизного податку шляхом застосування кількісних та соціально-економічних показників впливу акцизного оподаткування та розвитку ринків підакцизної продукції (с. 47–49). Розроблений аналітичний інструментарій дозволив проаналізувати сучасний стан акцизного оподаткування в Україні, виявити проблемну ситуацію в цій сфері та розробити напрями підвищення його фіскальних та регулятивних ефектів (с. 90–115; 116–141); (2) оцінки нелегального обігу підакцизних товарів, що дозволило визначити його обсяги та, як наслідок, втрати надходжень акцизного податку та ПДВ державним бюджетом. Використання даної методики в практичній діяльності фіскальних органів надасть можливість здійснення оцінки майбутнього впливу заходів акцизної політики на показники нелегального обігу підакцизних товарів (с. 101–103; 113–115);

– пропозицій щодо застосування інноваційних елементів контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів таких як електронна система контролю за рухом підакцизних товарів, систем виявлення та відстеження, верифікації та аутентифікації підакцизних товарів. Встановлено, що запровадження таких технологій забезпечить створення ефективного механізму контролю за реалізацією підакцизних товарів, скорочення частки тіньового

сектору ринку підакцизних товарів, а також збільшення доходів бюджету від акцизного податку (с. 172–197);

– науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення акцизного оподаткування в Україні в контексті виконання умов Угоди про асоціацію з ЄС, зокрема обґрунтовано, що подальші зміни у справлянні акцизного податку мають бути спрямовані на координацію акцизного оподаткування між країнами спільного ринку. Це дасть можливість гармонізувати фіскальні та регулятивні ефекти акцизного оподаткування щодо функціонування ринків підакцизних товарів (с. 197–223).

Повнота викладення результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертації опубліковано у 26 наукових працях загальним обсягом 10,4 друк. арк. (9,3 друк. арк. належать автору особисто), у тому числі: 5 колективних монографій (особисто автору належить 3,1 друк. арк.), 4 одноосібні статті у вітчизняних фахових наукових виданнях обсягом 1,9 друк. арк.; 4 публікації у зарубіжних виданнях й виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, обсягом 2,3 друк. арк., з яких 1,65 друк. арк. належать автору особисто; 13 публікацій в інших виданнях.

Ознайомлення з дисертаційною роботою та авторефератом дозволяє зробити висновок щодо ідентичності автореферату і основних положень дисертації. В авторефераті розкрито мету та завдання дослідження, наукову новизну, апробацію основних наукових результатів та їх практичну значимість. Основні положення дисертаційної роботи, що містяться у авторефераті, розкривають зміст наукового дослідження.

У цілому дисертаційна робота Хлебнікової І. І. відзначається логічністю структури, завершеністю, обґрунтованістю наукових положень та висновків, сучасним науковим стилем подачі матеріалу. Дисертація містить достатню кількість таблиць, схем, рисунків, графіків, які подаються в основній частині роботи та виносяться в додатки.

Значення дослідження для науки та практики, шляхи використання його результатів

Наукова цінність дисертаційної роботи полягає у можливості застосування розроблених у дисертації підходів як у проведенні подальших досліджень, так і в практичній діяльності. Результати дисертаційної роботи спрямовані на вирішення важливого науково-практичного завдання – поглиблення теоретичних і методичних засад та розроблення на цій основі практичних рекомендацій для підвищення фіскальних та регулятивних ефектів акцизного оподаткування в Україні.

Практична спрямованість отриманих результатів дисертаційної роботи підтверджується доведенням основних теоретичних положень роботи до рівня науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій, можливістю їх використання у діяльності фіскальних органів та підприємств на ринку підакцизних товарів, зокрема Департаменту податків і зборів з юридичних осіб ДФС України – при розробці пропозицій щодо внесення змін до Податкового кодексу України щодо класифікації спирту та алкогольних напоїв в контексті виконання вимог угоди про асоціацію України з ЄС, а також проведення аналізу діючих та розроблених для впровадження систем виявлення та відстеження, безпеки (аутифікації) та верифікації тютюнових виробів (довідка № 20928/6/99-99-12-01-03-15 від 19.06.2018); Асоціації «УКРВОДКА» – при оцінці тіньового сектору та втрат частки ринку алкогольних напоїв шляхом застосування розробленої Методики оцінки нелегального обігу алкогольних напоїв (довідка № 466 від 18.05.2018).

Крім того, окремі положення та результати прикладних розробок дисертації використовуються у навчальному процесі кафедрою податкової політики ННІ економіки, оподаткування та митної справи Університету ДФС України при викладанні дисциплін «Податкова система» та «Адміністрування податків та платежів» (довідка № 138/01-23 від 24.01.2018).

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних Хлебніковою І.І. результатів, слід зазначити деякі дискусійні положення, недоліки та зауваження, що мають місце в дисертаційній роботі.

1. В контексті дослідження пільгового оподаткування у системі справляння акцизного податку дисертант наголошує на цілеспрямованих підходах до його застосування, зокрема у природоохоронних цілях, з метою енергозбереження, обмеження негативних зовнішніх ефектів для соціуму тощо (с.61-62). Проте такі висновки слід було підтвердити результатами поглибленого аналізу ефективності механізму пільгового акцизного оподаткування та рівня його результативності.
2. У п. 1.3 дисертаційної роботи, розкриваючи специфіку акцизного оподаткування відповідно до виокремлених складових, автор основну увагу зосереджує на адмініструванні акцизного податку загалом. Разом з тим доцільно було більш детально розглянути такі важливі функціональні складові адміністрування, як управління податковим боргом та відповідальність платників акцизного податку, від дієвості яких напряму залежать фіскальні та регулятивні ефекти акцизного оподаткування (с. 63 – 74).
3. В п.2.3 та п. 3.3 зазначено, що регулятивні ефекти акцизного оподаткування енергоресурсів проявляються через диференціацію ставок акцизного податку залежно від рівня вмісту шкідливих речовин та цілей їх використання, яку, до того ж, автор відносить до перспектив розвитку акцизного оподаткування електроенергії. У такому випадку доцільно було обґрунтувати власне бачення побудови шкали такої диференціації в Україні (с. 124, 129; с.215 – 217).
4. При формуванні підходів до вибору ефективної акцизної політики через оцінку впливу специфічного акцизного оподаткування на сучасну кон'юнктуру ринків окремих підакцизних товарів слід було враховувати як кількісні так і якісні ефекти від впливу змін

та опубліковані праці повністю відповідають змісту роботи.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертаційна робота Хлебнікової І. І. на тему «Фіскальні та регулятивні ефекти акцизного оподаткування в Україні» за змістом і оформленням відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами і доповненнями), що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Хлебнікова Інна Ібрагимівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної роботи
Тернопільського національного
економічного університету

О. М. Десятнюк

Підпис: *О. М. Десятнюк*

Завірюю:
Зав. загальним відділом *Гаренко Т. В.*